

natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2012. – № 5, t. 3. – S. 93–98.

5. Lapydus V.A. Vseobshchee kachestvo (TQM) v rossiyskiykh kompaniyakh: [monografyya] / V.A. Lapydus. – M : OAO «Typphrafyya «Novosty», 2000. – 432s.

6. Dyatlov A. N. Obshchiy menedzhment: Kontseptsyi i kommentarii : ucheb. / A. N. Dyatlov, M. V. Plotnikov, Y. A. Mutovyn, A. N. Dyatlov, Y. A. Mutovyn. – M.: Al'pina Byznes Buks, 2007. – 400 s.

7. Domantsevych N.I. Sertyfikatsiya tovariv i posluh/ N.I. Domantsevych, A.P.Zakusilov, I.V. Plesha. – L'viv : Vydavnytstvo L'vivskoyi komertsynoyi akademiyi. – 2002. – 96 s.

8. Systemy upravlinnya yakistyu. Vymohy : DSTU ISO 9001:2009 – [Chynnyy vid 2009-09-01]. – K. : Derzhspozhyvstandart Ukrainy, 2009. – 28 s. – (Natsional'nyy standart Ukrainy).

9. Demynh Э. Vukhod iz krizisa / U. Эдвардс Деминг ; [пер. S anhl. H. Chebrykov] – Tver' : Al'ba, 1994. – 498 s. – Perevod yzd. W. Edwards Deming. Out of the Crisis (Cambridge, MA : MIT Press, 1986).

10. Zakhozhay V.B. Statystychno zabezpechennya upravlinnya yakistyu produktsiyi : navch. posibnyk / V.B. Zakhozhay. – K. : Tsentr uchb. lit-ry, 2005. – 340 s.

11. Krosby F.B. Kachestvo besplatno. Ysskustvo ubezhdat' v neobkhodymosti kachestva / F.B. Krosby. –N'yu-York : Mak•Hro-Khyll, 1979. – 309 s.

12. Strukturni skladovi innovatsynoho rozvytku promyslovosti [Tekst] / M. M. Yakubovs'kyy, V. V. Shchukin // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini : Zbirnyk naukovykh prats'. – 2007. – № 9. S. – 87.

13. Kakar R. Fylosofyya kachestva po Tahuty: analiz y kommentaryy / R. Kakar // Metody menedzhmenta kachestva. – 2012. – № 8. – S. 23–31.

Надійшла 18.04.2015; рецензент: д. е. н. Стадник В. В.

УДК 378.09:005.332.4

Т. О. КУЗНЕЦОВА

Національний університет водного господарства та природокористування

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

В умовах проведення реформ на ринку освітніх послуг достатньо гостро постає питання конкуренції між вищими навчальними закладами (ВНЗ), що спонукає їх до розвитку матеріально-технічної бази, покращення якості освітніх послуг, вдосконалення кадрової політики, якісного освітнього менеджменту, спроможності переорієнтації окремих напрямів та спеціальностей відповідно до потреб ринку для входження України в Європейський освітньо-науковий простір.

Ключові слова: конкурентоспроможність, реформування вищої освіти, освітній менеджмент, компетентність, інтелектуальний капітал.

T. O. KUZNETSOVA

National university of water management and nature resources use

THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL REFORMS

The question of competition between higher education institutions (HEIs) in the educational market sharply raises. This competition encourages HEIs to develop the material and technical base, improving the quality of education and personnel policy, reorientation of individual courses and specializations according to market demands for Ukraine's entry into the European educational space.

Keywords: competitiveness, higher education reform, educational management, competence, intellectual capital.

Вступ. На початку третього десятиліття незалежності країни виникла гостра необхідність в переорієнтації національної системи освіти та науки у підготовці інтелектуального капіталу, який забезпечить інвестиційно-інноваційний розвиток країни за рахунок тісної взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади. Знання, отримані в університетських аудиторіях, повинні мати конкурентні переваги та бути рушійною силою сталого розвитку країни, а проголошений курс на євроінтеграцію зобов'язує проведення реформ у розвитку та функціонуванні вищої школи України. Саме конкурентоспроможність диктує якість вищої школи і є своєрідним «двигуном» її розвитку та подальшого удосконалення, що дозволить забезпечити належну підготовку фахівців відповідного напрямку і спеціальності; здатність студентів опанувати необхідні професійні знання та вміння; здатність роботодавців реально оцінити підготовленість випускників вищих навчальних закладів до відповідної професійної діяльності [1]. Конкурентоспроможна вища освіта повинна стати більш інноваційною, ефективною, далекоглядною і відповідальною, забезпечуючи працевлаштування своїх випускників відповідно вимог сучасного ринку праці, розвиваючи ІТ-технології та економічно ефективні знання. Наша система освіти повинна переорієнтуватися з традиційних методів навчання на принципово інноваційне навчання, тобто готувати фахівців, здатних управляти знаннями для розв'язання практичних задач.

Основна частина. Проблемам якості вищої освіти та її конкурентоспроможності присвячені праці українських вчених: Т. Боголіб, М. Ванієвої, І. Вахович, Б. Данилишина, С. Єрохіна, М. Згуровського, С. Квіт, І. Каленюк, В. Куценко, Е. Лібанової, І. Лук'яненко, К. Павлюк, С. Юрія та інших. Вагомий внесок у

розвиток теорії освітнього менеджменту та висвітлення питань підвищення конкурентоспроможності вищої освіти зробили такі вітчизняні науковці, як А. Амоша, Я. Берсуцький, Л. Безчасний, В. Бобров, О. Грішнова, В. Гриньова, М. Долішній, І. Іванова, А. Колот, Л. Колешня, В. Кремень, В. Лагутін, С. Лібанова, С. Мамонтов, Ю. Петруня, Т. Оболенська, І. Сазонець, Н. Ушакова та ін. Питання тенденцій та закономірностей становлення університетів світового рівня проаналізовано у працях зарубіжних вчених: П. Агіона, Дж. Алдена, Ф. Альтбах, Ч. Веста, Х. Грехема, Н. Даймонда, Н. Лью, Г. Левіна, Дж. Салмі, М. Принта, Б. Сандквіста, Д. Тернера, А. Ушера, Й. Ченга та багатьох інших. Визнані авторитетні дослідницькі центри: The Center for Studies in Higher Education at UC Berkeley, The Center for International Higher Education (при Бостонському коледжі), The Center for Higher Education Policy Studies (при Школі менеджменту та управління в університеті Твенте), The Center for World-Class Universities of Shanghai Jiao Tong University та інші, – уже давно сконцентрувалися на аналізі та прогнозуванні стратегічного розвитку висококонкурентних університетів світу.

Відомий американський вчений, директор Центру міжнародної вищої освіти при Бостонському коледжі Ф. Альтбах, відзначає, що конкурентоспроможність вищого навчального закладу повинна визначатися його «проривною» дослідницькою діяльністю; наявністю першокласних професорів; достатністю ресурсів і сприятливими умовами праці в університеті; академічною свободою; прозорою та ефективною системою управління університетом (контроль за практикою і процедурами вступу студентів до університету, навчальних програм, критеріїв присвоєння кваліфікацій і наукових ступенів, прийняття на посади нових професорів, головних напрямів академічної роботи); адекватними умовами для наукової роботи (наявність у розпорядженні університету найкращого за світовими стандартами обладнання, лабораторій, бібліотек) тощо.

Л. Армстронг особливу увагу приділяв розвитку таких напрямків, як: тісний зв'язок наукових досліджень та викладання; інституційна досконалість; організаційні зміни та дистанційне навчання. Він вважає, що внутрішні ресурси університетів повинні бути спрямовані передусім на стимулювання нових напрямів досліджень і творчої діяльності викладачів [2].

Метою даної публікації є дослідження та аналіз досвіду функціонування вищих навчальних закладів та факторів формування їх конкурентоспроможності, систематизація проблем та пріоритетів української освіти, розробка рекомендацій щодо підвищення конкурентного статусу національної освітньої системи в умовах формування глобальної економіки та реформування.

В усьому світі зростає роль знань, як основного чинника економічного розвитку та глибокої трансформації науки і всієї системи вищої освіти. З впевненістю можна відзначити, що наука та освіта у XXI столітті перетворилися в головну ознаку економічного розвитку країни і її регіонів та посилення їх конкурентоспроможності. Однак консерватизм в освіті, залежність вищих навчальних закладів від контингенту студентів, демографічна криза, прагнення університетів збільшити кількість «модних» спеціальностей, зменшення фінансування освіти, намагання окремих студентів отримати лише диплом, а не знання, нестабільний соціально-економічний стан в країні та інші фактори гальмують розвиток системи освіти, послаблюють рівень професійної компетентності випускників. За даними ЮНЕСКО Україна має відносно високий рівень розвитку людського потенціалу, більше ніж 38% українців отримали вищу освіту, хоча країна значно відстає від лідерів у рейтингу, а саме, Норвегії, Австралії, Швейцарії (рис. 1) [3].

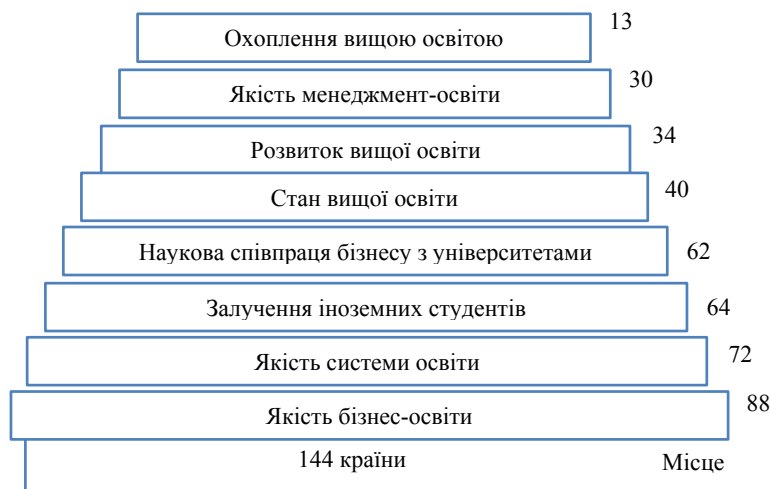

Рис. 1. Місце України в Рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report)

В сучасних умовах університети і вища освіта є основою для розвитку суспільства та держави, забезпечуючи фундаментальну професійну підготовку, однак в останній час деградує економіка потягла за собою скорочення на 37% підготовки фахівців за інноваційною, креативною моделлю, що призвело до втрати конкурентоспроможності країни та зниження інтелектуального капіталу. Основними чинниками, які

загострюють в Україні проблему якості підготовки фахівців є: демографічна криза в Україні, нестабільний попит на випускників ВНЗ; скасування державного розподілу випускників; недостатня можливість придбання практичних навичок та вмінь під час виробничих практик на провідних підприємствах; скорочення фінансування з державного бюджету загальноосвітньої та наукової діяльності тощо. Будь-якою ціною вищі навчальні заклади повинні «виживати», незважаючи на: відсутність сучасних механізмів забезпечення якості освіти, зношеність фондів та значні витрати, недостатність фінансування, старіння кадрів та низьку оплату науково-педагогічного персоналу, неповне виконання програми освітнього розвитку, недосконалу цінову політику вишів для студентів-контрактників, «переманювання» студентів закордонними університетами, особливості регіонального розвитку (безробіття в регіонах, низький рівень життя населення, відсутність місць для працевлаштування тощо). Тому прийнятий Закон «Про вищу освіту» повинен встановити правові, організаційні та фінансові основи функціонування системи вищої освіти, створити умови для посилення співпраці державних органів, бізнесу та навчальних закладів на принципах автономії вишів.

Основою для реформування освіти має стати автономія університету, яка розширить його повноваження, дозволивши керівництву самостійно і незалежно приймати управлінські рішення в економічному розвитку та внутрішньому управлінні, в наукових дослідженнях і кадровій політиці, створенні інвестиційного клімату, в підтримці нової моделі об'єднання «освіта – наука – бізнес». Сьогодні бізнес вимагає від вищої школи належної науково-технологічної якісної підготовки фахівців, постійно шукає постачальників нових, креативних знань, і саме, партнерські зв'язки з бізнесом, комерційне фінансування наукових розробок, бізнес-планів і проектів, грантові програми, створення бізнес-інкубаторів та технопарків – дадуть можливість досягти відповідного рівня розвитку навчального закладу та його конкурентоспроможності. Системі освіти необхідно широко залучати до викладацької діяльності як вчених, що створюють інноваційний продукт або бізнес-проекти, так і бізнесменів та менеджерів, які його можуть впроваджувати і використовувати, що дозволить сприяти формуванню інноваційного мислення студентів та можливості їх працевлаштування [4]. Зрозуміло, що в об'єднанні за новою моделлю будуть вигравати переважно національні університети, які займають високий рівень в освітньому рейтингу країни, в гіршому стані залишається університети, які працюють, в основному, для підготовки фахівців регіонального рівня, де бізнес-середовище розвинуте набагато слабше.

Реформи вищої школи повинні створити конкурентоспроможну систему освіти України, здатну інтегрувати в Європейській освітньо-дослідницький простір, перетворивши існуючу економічну модель України на модель «економіка – знання». Університети повинні вводити загальноєвропейську систему обліку навчальної роботи студентів (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS), посилити взаємодію вищих навчальних закладів з роботодавцями, підвищити соціальний захист викладачів та студентів, протидіяти корупції та інші передові європейські норми.

Входження України до Європейського освітнього простору загострює конкурентну боротьбу між вітчизняними та закордонними ВНЗ, в результаті чого значна частина українських закладів стає не конкурентоздатними. З кожним роком освіта за межами України стає більш доступною і значна кількість студентів виїжджає на навчання закордон. За даними досліджень ЮНЕСКО в період до 2013 року понад 50 тисяч українських студентів навчаються закордоном: в Росії (12,8 тис. осіб), в Німеччині (більше 6 тис. осіб), у Польщі (понад 4 тис. осіб), в США виїхало понад 2 тисячі українців, у Францію, Італію, Угорщину – понад 5 тисяч. За останній рік лише в Польщу зріс потік студентів на 24%, про що треба замислитися українським вищим навчальним закладам. В пошуках кращого професійного майбутнього молодь розраховує отримати якісну освіту, а диплом європейського зразку дасть можливість працевлаштуватися та конкурувати на ринку праці. За прогнозом масштаби міжнародної мобільності українських студентів мають зрости, тому першочерговим завданням українських ВНЗ повина бути ефективна стратегія їх розвитку, яка сприятиме підвищенню іміджу української освіти, розвиватиме компетентності та креативність студентів, високу якість та професіоналізм за рахунок відпрацьованої методики індивідуального підходу до кожного студента, забезпечення базами практики як в Україні так і закордоном, участю в бізнес-проектах [5].

Університетський менеджмент повинен бути направлений на формування та розвиток конкурентних переваг, моніторинг середовища та оцінку конкурентного статусу в освіті відповідно до розробленої стратегії та визначеної місії, пристосовуючи до потреб бізнесу та забезпечення відповідного позиціонування на ринку праці. Навчальні заклади в «суперницькій боротьбі» за студентів та абітурієнтів повинні чітко реагувати на попит ринку праці, адаптуючись до змін кон'юнктури; самостійно визначатися з організацією навчального процесу, впроваджуючи прогресивні навчальні технології та надаючи додаткові освітні послуги вкрай необхідні регіональному ринку; проводити диверсифікацію освітніх послуг; самостійно розробляти та впроваджувати свої програми практичної, науково-дослідної діяльності та інноваційні технології в навчанні; проводити моніторинг якості освіти, визначаючи своє місце в рейтингу регіону. Все це дозволить підвищити ефективність і життєздатність навчального закладу та закріпити свої позиції на ринку освітніх послуг через відповідну модель конкурентоспроможності (рис. 2).

Важливе завдання сучасної освіти полягає в тому, щоб зробити знання якісно продуктивними. Сьогодні понад 70% роботодавців свідчать про те, що українські вищі навчальні заклади дають достатньо

високу теоретичну підготовку, однак при цьому часто забувають про її практичне використання в реальних умовах. На їх думку першочерговою проблемою є відсутність (або недостатній рівень) у студентів так званих *soft skills*: комунікабельність, вміння презентувати і вести переговори, емоційний контроль, неготовність до роботи в реальному бізнесі. Тому професійна підготовка компетентних фахівців повинна врахувати зміни в розвитку ринку, у формуванні професійної вищої освіти, як джерела інтелектуального капіталу та інноваційного потенціалу країни. Основним інтелектуальним ресурсом розвинутої економіки має стати компетентний креативний фахівець, який володіє знаннями і може їх втілювати в свою працю, при цьому в основі мають бути як професійні так і особисті та психологічні якості, що дозволить йому досягти впевненості в своїх силах та вдосконалення у професіоналізмі. Конкурентоспроможність вищого навчального закладу можна характеризувати, як здатність пристосовуватись та розвиватися згідно визначеної мети та місії, відповідно до потреб та умов конкретного сегменту освітнього ринку, адаптуючи до змін навколишнього середовища, раціонально використовуючи наявні ресурси та співпрацюючи з бізнес-партнерами.

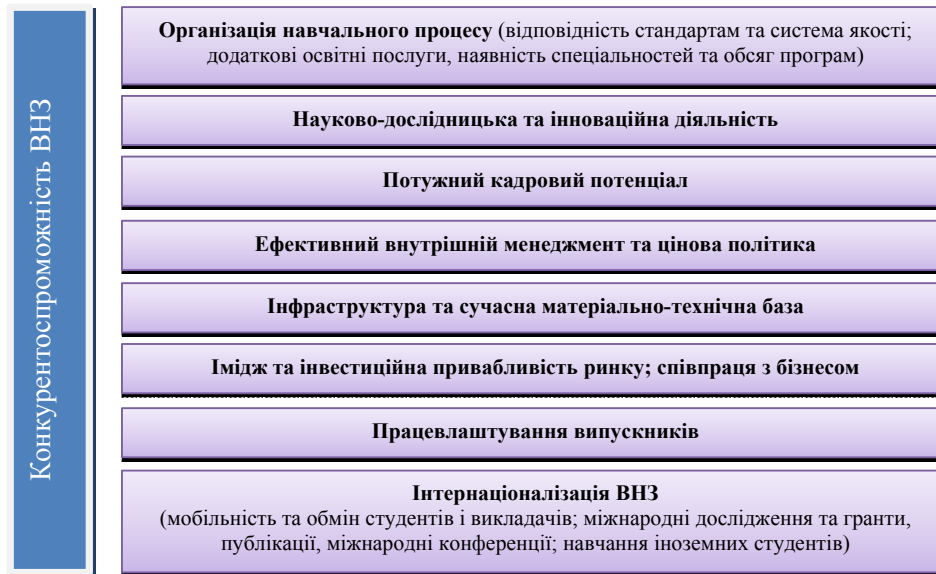

Рис. 2. Модель конкурентоспроможності ВНЗ

Висновки. Диверсифікація освітніх послуг, закріплення міжнародних зв'язків університетів, підвищення результативності та ефективності роботи дозволить вийти на новий виток розвитку, що дасть можливість інтегрувати в європейську систему вищої освіти. Сьогодні успіх України та її місце в глобальній економіці безпосередньо залежить від рівня розвитку вищої освіти та її взаємозв'язку з наукою та бізнесом. Реалізуючи першочергові заходи з інноваційно-освітньої політики сьогодні, ми інвестуємо в майбутнє України, формуємо національні конкурентні переваги та створюємо надійний фундамент для модернізації та інтеграції нашої країни до європейського та світового простору знань.

Література

1. Босак О.В. Фактори конкурентоспроможності вищих навчальних закладів в системі формування економіки знань / О.В. Босак // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 223–227.
2. Lloyd Armstrong (2002). A New Game in Town: Competitive Higher Education. in Digital Academe. In Dutton, William H. and Loader, Brian D. (Eds.). The new media and institutions of higher education and learning. Chapter 6. New York: Routledge.
3. Human Development Statistical Tables. URL: <http://hdr.undp.org/en/data>.
4. Сторожилова У. Л. Розвиток сучасного менеджменту в Україні / У. Л. Сторожилова, Д. Г. Йолкін // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 4 (24). – С. 44–49
5. Станкевич І.В. Проблеми управління якістю підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України / І.В. Станкевич, Т.В. Палілова / Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова, Україна. – 2014.
6. Витрати на освіту. R&B Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rb.com.ua/ukr/marketing/tendency/8324/>
7. Data of UNESCO institute of statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=189#>.
8. Про вищу освіту : закон України від 1.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>.

References

1. Bosak O.V. Faktory konkurentospromozhnosti vyshchlykh navchalnykh zakladiv v systemi formuvannia ekonomiky znan // Rehionalna ekonomika. - 2008. - №4. - S. 223-227
2. Lloyd Armstrong (2002). A New Game in Town: Competitive Higher Education / in Digital Academe. In Dutton, William H. and Loader, Brian D. (Eds.), The new media and institutions of higher education and learning. Chapter 6. New York: Routledge.
3. Human Development Statistical Tables. URL: <http://hdr.undp.org/en/data>.
4. U.L. Storozhylova, D.H. Iolkin. Rozvytok suchasnoho menedzhmentu v Ukraini. «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky». – 2013. – № 4 (24). – S. 44-49.
5. I.V. Stankevych, T.V. Palilova. Problemy upravlinnia yakistiu pidhotovky fakhivtsiv u vyshchlykh navchalnykh zakladakh Ukrainy. Odeska natsionalna akademiia zviazku im. O.S. Popova, Ukraina. 2014
6. Vytraty na osvitu. R&B Group. URL: <http://rb.com.ua/ukr/marketing/tendency/8324/>
7. Data of UNESCO institute of statistics. URL: <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=189#>.
8. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 1.07.2014. «Stratehiya reformirovaniia vyssheho obrazovaniia do 2020 hoda», URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>.

Надійшла 04.04.2015; рецензент: д. т. н. Кожушко Л. Ф.

УДК 65.012.4:658.15:338.242.2

Я. В. ЛІСУН, А. В. РУДИЙ

Київський національний університет технологій та дизайну

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

В статті розглянуто конкурентний потенціал як економічну категорію, досліджено особливості, структуру, методологічні підходи до його управління. Визначено місце та особливості конкурентного потенціалу в системі стратегічного управління сервісних підприємств. Досліджено макроекономічний аспект діагностики конкурентного потенціалу сервісних підприємств, що дозволило отримати кількісну оцінку його рівня. Обґрунтовано стратегії розвитку сервісних підприємств з урахуванням рівня розвитку конкурентного потенціалу та рівня якості послуг.

Ключові слова: конкурентні переваги, конкурентний потенціал, показники конкурентного потенціалу, стратегічне управління, якість послуг, задоволення споживачів.

Y. V. LISUN, A. V. RUDYY

Kyiv national university of technologies and design

STRATEGIC MANAGEMENT OF COMPETITIVE POTENTIAL ON A GROUNDS QUALITY PROVIDING

In the article the competitive potential as an economic category, peculiarities, structure, methodological approaches to its management. Achieving competitive advantage through the use of competitive potential requires the formation of the necessary management system last that take into account the dynamics of the internal and external environment of the enterprise in a harmonious relationship with the social, economic, technological and natural environment. This requires a study methodological approach to dynamic management on the basis of competitive potential quality assurance. The place features and competitive potential in the strategic management service companies. Studied macroeconomic aspect diagnostic potential competitive service businesses that allowed us to obtain a quantitative estimate its level. Reasoning strategy development service companies with the level of competitive capacity and quality of services.

Keywords: competitive advantage, competitive potential, competitive performance potential, strategic management, service quality, customer satisfaction.

Вступ. В сучасних умовах конкурентна боротьба з кожним роком загострюється та набуває все більш глобальних масштабів. Можливості стабільного економічного зростання в галузевому та національному масштабах визначаються, рівнем конкурентоспроможності підприємства, як базового елементу економічної системи. При цьому забезпечення якості всіх бізнес-процесів підприємства є пріоритетною складовою, що комплексно характеризує рівень розвитку базових підсистем підприємства: виробничої, фінансової, маркетингової, кадрової, екологічної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ визначення, оцінки, формування та реалізації конкурентного потенціалу підприємства зробили такі вчені, як О.С. Бабіна, І.С. Дмитренко, Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, О.І. Олексюк, І.П. Отенко, І.Р. І.М. Рєпіна, О.А. Сущенко, О.С. Федонін, а у розв'язанні проблем конкурентного потенціалу – Л.В. Балабанова, Л.В. Буценко, А.Е. Воронкова, І.М. Кирчата, Г.В. Поясник, Г.С. Рахімова, Х.А. Фасх'єв та інші [1–4].

Конкурентний потенціал є відносно новою економічною категорією. Теоретичні і методологічні питання щодо стратегічного управління його формуванням і реалізацією на засадах якості ще не отримали належного вирішення. Потребують подальших додаткових досліджень процеси формування конкурентного потенціалу на сервісних підприємствах, що мають свою специфіку, обумовлену відмінностями послуг від матеріальної продукції. Це підтверджує актуальність досліджень зазначеної проблеми.

Мета статті полягає у дослідженні проблем стратегічного управління конкурентним потенціалом